

סוף מעשה במחשבה תחילה

נקודת מחשבה מפרשת השבוע לחיי המעשה

זריחה חופשית

בכבוד ו"להזריח לו שמש". לחמם ולעודד. ובימינו, שאין ערי מקלט ודין רוצח בשגגה אינו מיושם כפי שנכתב בתורה, מה יכולים אנו ללמוד מפסוק זה? בעוד בני הבית מתבוננים בהתפעלות בבגד החדש שהביא החייט, ניגש שלום דובר הקטן לכיסו של החייט, הכניס את ידו ושלה משם חתיכת בד זהה לחלוטין לבגד שהחזיק החייט בידו.

הבד באותם ימים היה מצרך יקר מאוד. הלקוח קנה את הבד והביא אותו לחייט שממנו יתפור בגד כפי ההזמנה, את שאריות הבד שנותרו, היה החייט צריך להשיב ללקוח.

"אממממ, שכחתי לחלוטין", התנצל החייט בפנים בווערות מבושה, "שעלי להשיב לכם עוד חתיכת בד". תוך כדי דיבור הותיר החייט את הבגד על השולחן וברח החוצה נבוך, על שנתפס בקלנו.

"מדוע העלבת את החייט?" גערה האם בשלום דובר הקטן, שלימים יתפרסם בכינויו "הרבי הרש"ב מליובאוויטש".

הילד הקטן פרץ בבכי. אמא צודקת.

חלפו שבועות מספר ושלום דובר הקטן נכנס לחדרו של אביו, ה'צמח צדק': "אבא, איך מתקנים עוון של הלבנת פנים?"

ה'צמח צדק' הביט בבנו ושאל: "ומדוע תרצה בני לדעת דבר כזה?"

"אני רוצה לדעת", סתם שלום דובר את תשובתו.

"יש מצב שאתה נותן עכשיו כמה צעקות חזקות ממש?" שאל רופא השיניים את הפצינט שבפיו סיים כרגע לטפל.

"לצעוק? הכי חזק!?" תהה הפצינט במבטא מוזר של אחרי טיפול שיניים, "אבל לא כאב לי עד כדי כך".

"אני יודע", השיב הרופא בתסכול. "אבל אם תצק ממש חזק, יש סיכוי שארבעת הפצינטים שעוד מחכים לי בחוץ ישתכנעו ויברחו.

"ככה יש לי סיכוי לחזור מוקדם יותר הביתה"...

...

בסיכומו של מעמד הר סיני, עוברת לפתע התורה מתיאור העבר למצווה מעשית שתחול רק בעתיד: "אז יבדיל משה שלוש ערים מזרחה שמש". משה רבנו מפריש בעבר הירדן שלוש ערי מקלט שאמורות לקלוט מי שרצח בשוגג, שם הוא צריך לשהות עד מות הכהן הגדול.

בפשט הכתוב, יש להבין מהו הדגש "אז יבדיל משה". בנוסף, חז"ל (מסכת מכות י.) דרשו על המילים "מזרחה שמש" - "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: הזרח שמש לרוצחים".

רש"י מפרש את דברי הקב"ה למשה: "הזרח שמש לרוצחים - להכין להם חיותם".

זאת אומרת, שהרוצח בשגגה, אף שהוא אמור להיענש, עם כל זה צריכים להכין לו את צרכיו, להתייחס אליו

לאחר שעות ספורות נודע הדבר לאמו הרבנית, והיא ניגשה לילד ותהתה בפניו: "מדוע באמת לא אמרת לאבא למה זקוק הנך לדעת כיצד מתקנים את עוון הלבנת פנים?"

"וכי לא די שנכשלתי בהלבנת פנים", תהה הילד למול אמו, "שאף אכשל באמירת לשון הרע על עצמי?!..."

בספר 'ברכות משה' למד מן המילים "מזרחה שמש" יסוד חינוכי חשוב: כאשר למישהו מגיע עונש, אין כל תועלת בעונש בפני עצמו, לשם הענשה.

תכלית העונש היא לחנך, לדאוג שבפעם הבאה המקרה לא יישנה. רק עונש כזה, שמגיע ממקום של 'הזרחת שמש', ממקום טהור ונקי, יכול לדאוג לכך שהפעם הבאה בה יישלח מישהו לעיר מקלט - לא תתרחש.

...

מה שטוב ונכון בשביל אחרים, נכון גם בשבילנו.

כולנו נופלים פה ושם (טוב, לפעמים קצת יותר...) בשגגה. והמצפון, אוהו, עובד שעות נוספות באנרגיה שקשה

להבין ממי הוא קיבל אותה.

חשוב לזכור: תכלית ההלקאה היא לא כדי להכאיב, היא רק כדי להצמיח, לתקן. כי למרות שנכשלנו ב'הלבנת פנים', זה לא מצדיק שנדבר על עצמנו גם 'לשון הרע'.

ויש לנו ממי ללמוד: משה רבנו יודע שהוא לא ייכנס לארץ, אבל הוא בוחר להזריח שמש לעצמו.

"אז יבדיל משה שלוש ערים". במקום לכאוב את אי כניסתו לארץ, חוטף משה לעצמו מצווה; מצווה שאי אפשר לקיים אותה כעת. אבל להכין את הערים אפשר? מזריחים שמש! ממשיכים בעשייה.

שמש צדקה ומרפא

זו גם הייתה הצוואה שלו אלינו, הוא דאג בעיקר לנו. מילותיו שנאמרו מיד אחרי הפְּרָשָׁת הערים היו: "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל".

זאת בדיוק התורה. לתקן. לשפר. להעצים. להזריח.

כי הלקאה עצמית ב'צעקות הכי חזקות', לא יביאו אותנו מהר יותר 'הביתה'.

"ובתים מלאים כל טוב אשר לא מילאת" (ו, יא)

אחד מגדולי החסידות שבת פעם בעיירה קטנה. לפני שבת הגיעו שני רבנים - מארי דאתרא - לבקרו. התפלא אותו צדיק ושאל מפני מה זקוקים בעיירה כה קטנה לשני מארי דאתרא?

הסבירו לו שפרנסת בני העיירה היא מחיטים ומקמח. נחלקו להם בני העיירה היהודים לשניים: סוחרי חיטים וסוחרי קמח, וכל קבוצה בחרה לה רב אחר ויש לה בית כנסת משל עצמה.

ביקשו שני הרבנים מהרבי שיאמר לפניהם דבר תורה.

נענה הצדיק ואמר: "עתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות (-עוגות מוכנות) וכלי מילת (-בגדים)" (שבת ל:). ומעודי תמהתי מפני מה יקבלו ישראל את צורכיהם כשהם צומחים מן האדמה, הלא טוב הדבר שיתעסקו הבריות ביישובו של עולם ובדברים מועילים.

לפני כמה רגעים - המשיך הצדיק ב'תורה' שאמר - התבררה לי התשובה לשאלה: הלא אם יעסקו לעתיד לבוא בני ישראל ביישובו של עולם, יזרעו חיטים ויקצרו אותן ויטחנו אותן לקמח, יבחרו להם סוחרי החיטים רב אחד וסוחרי הקמח רב אחר ותרבה המחלוקת בישראל. לכך מוטב יהיה שתוציא ארצנו הקדושה כל טוב ללא שאף אחד יטרח בו, והשלום והאהבה ירבו בתוכנו...

"וה' התאנף בי על דבריכם וישבע לבלתי עברי את הירדן ולבלתי בוא אל הארץ הטובה" (ד, כא)

באמצע דבריו של משה, כשהוא מראה לישראל על הדרגה הגבוהה לה זכו (לימדתי אתכם חוקים ומשפטים), מזהיר אותם לא לשכוח את מעמד הר סיני (רק הישמר לך ושמור נפשך מאוד), מתרה בהם לא לחטוא חלילה בעבודת אלילים (פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל), לפתע הוא מזכיר להם שהם אשמים במיתתו - "וה' התאנף בי על דבריכם".

ולכאורה, הן כבר אמר לעיל "ויתעבר ה' בי למענכם". הלא דבר הוא.

מבאר הגאון רבי ברוך אפשטיין, בספרו 'תוספת ברכה' בדרך אפשר: משה רבנו עומד ומוכיח את ישראל בפרק זמן אחד - בו נאמר כל ספר דברים - ובין התוכחות הנאמרות יש הרבה זכרונות לא נעימים לעיכול, חטאים לא קלים ותוכחות קשות.

לפיכך מסביר משה פנים לישראל: שמא תאמרו מפני מה אינני מחלק את התוכחה לכמה חלקים אלא 'שופך' עליכם הכל בבת אחת, זהו משום שאינני עובר את הירדן והזמן קצוב מאוד, לפיכך מוכרח אני לומר בפניכם הכל בפעם אחת...

יַעֲמַד חַי לְפָנַי ה'

אף הוא להסכמה, ובית יהודי ניצל מהריסה.

החברותא של רבי מאיר שמחה שחיכה בחוץ עד שהרב יקרא לו להביא את הדיינים, הופתע לשמוע קולות שירה מן החדר. כשפתח את הדלת גילה את גדול הדור רוקד בחדווה עילאה יד ביד עם האב והבן.

• • •

בספר הקדוש 'תפארת שלמה' מבאר יסוד חיוני לשמירת גחלת לימוד התורה בלבן של כל יהודי. תורף דבריו הוא, שאם יהודי לומד תורה בצורה רופפת - כמו, להבדיל, קריאת עיתון, ספר או מאמר מקצועי - סביר להניח שהדברים יישכחו מלוח לבו מהר מאוד.

אולם יהודי הלומד בקול רם, משתדל לעשות זאת בחשק, מסביר לעצמו כל סברא עד לשורשי חלקיה, אפילו מציין דוגמאות ו'מחיה' את הלימוד תוך שהוא מעניק לסוגיות דמויות ושמות וצבעים - הכל הופך לחי הרבה יותר.

זה בדיוק מה שעשה ה'משך חכמה' לבני הזוג שהתייחסו לתהליך בשטחיות. הוא 'החיה' מולם את העתיד בתיאור מפורט וקורע לב, תיאור שאחריו השמחה של התרת הספקות הייתה דלק לנכונות להתאמץ.

כך יש ללמוד כל סוגיה: "אשר ראו עיניך". לראות עין בעין את הלימוד קם לתחייה. להרגיש "יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב".

רק כך, זוכים גם להמשך "והודעתם לבניך ולבני בניך"!!!

ואתה תצטרך להיות פעם אצל אבא ופעם אצל אמא?" שאל ה'משך חכמה' את הילדון.

"כן", השיב הילד.

"אז אני רוצה לספר לך", המשיך ה'אור שמח' ללחוץ על הנפש הרכה שעל ברכיו, "שיגיעו ימים שבהם אבא יהיה עסוק ולא יוכל לבוא לקחת אותך. יהיו ימים שבהם אמא לא תרגיש טוב והיא לא תוכל שתשהה אצלה. אבא ואמא יתווכחו ביניהם - מי ייקח אותך. ואתה

**"אני רוצה לספר לך",
המשיך ה'אור שמח',
"שיגיעו ימים שבהם
אבא ואמא יתווכחו
ביניהם - מי ייקח
אותך, ואתה תישאר
לבד - - -"**

תישאר לבד - - -

"מה אתה אומר על כך, ילדי?!"

הפעוט המבוהל פרץ בבכי קורע לב.

הוא לא בכה לבד. שלושת הנוכחים בחדר: רבי מאיר שמחה ואביו ואמו בכו איתו תמרורים.

דקות מעיקות חלפו, עד שהאם אזרה עוז. "אם זה תלוי בי - אני מוכנה לעצור את התהליך". האב הצטרף

"פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" (ד, ט)

ציווי מיוחד הצטוונו בתורה לא לשכוח את מעמד הר סיני. אמנם לא כל מוני המצוות מנו מצווה זו במניין תרי"ג מצוות, אולם פשט לשון הכתוב עצמו אינו יוצא מידי פשוטו, וצריך להבין מה הזהירה אותנו התורה שלא נשכח "יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחורב".

הן אמת שכולנו מאמינים בני מאמינים בכך שמעמד הר סיני התקיים, אולם כיצד שייך לצוות אותנו לא לשכוח דבר שמעולם לא ראינו, וסביר להניח שאין לנו כלים מתאימים לחוות זאת אפילו בדמיון.

• • •

עיניו הרכות של גדול הדור ננעצו בעיניו של הילד הקט בן החמש.

לפני רגעים ספורים הושיב שר התורה את הילד על ברכיו וליטף את ראשו. "אמור נא לי", שאל הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק, בעל 'משך חכמה' ו'אור שמח', את הילד המבולבל, "את מי אתה אוהב יותר, את אבא או את אמא?"

הוריו של הפעוט ישבו מעבר לשולחן. מבטיהם נכבשו בקרקע, שריריהם נדרכו בעצבנות גלויה. הם שתקו אך ורק מחמת כבודו של הרב. לבם התקומם לנוכח השאלה שעשויה לגרום מבוכה לאחד מהם.

"את שניהם", גמגם הילד במבוכה לאחר שהרב עודד אותו בעיניו הטובות להשיב.

"האם אתה יודע שאבא ואמא, הולכים לגור בשני בתים נפרדים,

חֶשְׁבָה לְטוֹבָה

פנינים מפרד"ס התורה

הכניסה לפרדס: שמור את יום השבת" (ה, יב)

באחת הפעמים ששהה הרה"ק רבי אברהם בורנשטיין מסוכטשוב בעיירת מרפא, פגש בו בעיצומה של שבת ראביי רפורמי.

"אני לא מבין", התלונן הרפורמי כשהוא מצביע על הספודיק, "למה ביום קיץ כל כך חם אתם לובשים כובע פרווה?"

"וכיצד לא תבין", ענה ה'אבני נזר' מיניה וביה, "השבת אצלכם כל כך קרה, עד שמוכרחים לדאוג לחימום נאות..."

פשט: "פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל" (ד, טז)

יש לדקדק, הקשה הגה"ק רבי אליהו הכהן האיתמרי בספרו 'חוט של חסד', מפני מה לגבי עשיית תמונה ופסל הזהיר הכתוב בלשון 'השחתה' - "פן תשחיתון", ולהלן (שם יט) הזהיר לגבי עבודת כוכבים ומזלות "ונידחת והשתחווית להם".

בעומק נפשו של האדם, מבאר ה'חוט של חסד', אף אם מאמין האדם בפסל שיצר, או בבהמה שהוא סוגד לה, עדיין צאים בלבו הרהורי "כפירה" מעת לעת. הרי הוא עצמו יצר את הפסל, או רעהו הדומה לו. ופסל זה שאינו יכול להושיע את עצמו - כיצד יושיע את העובד לו?

לכך נאמרה בפסוק לשון 'השחתה', שאלו מידות מושחתות שקיבלו עובדי העבודה הזרה מאבותיהם ואינם מתעוררים להפסיק את המסורת הקלוקלת.

אולם לגבי צבא השמים, מהם

כאשר ירד משה רבנו מהר סיני, הגיע זמן שמרים הצטרעה ומשה נצרך להתפלל עליה לרפואה. "אל נא רפא נא לה" ביקש משה, ומיד נענה.

לפי האמור מביא החיד"א בשם "יש מבארים" בדרך דרש, שזהו גם מה שענה הקב"ה למשה בפרשתנו: משה התחנן "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה", והקב"ה שלא רצה לקיים את בקשתו זו, הזהיר אותו שלא יוסיף לומר פעם נוספת 'נא', משום שאז יוכרח למלא את בקשתו.

לכך הזהיר אותו באומרו "רב לך, אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה..."

סוד: "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים" (ד, לט)

לכאורה, כיון שמשה מדבר על מעמד הר סיני שכבר התרחש, יש להבין מפני מה נקט לשון "וידעת היום".

הגה"ק רבי אליהו די וידאש, בספרו 'ראשית חכמה', מבאר בדרך סוד את הפסוק, והקדמת דבריו היא 'פשט שבסוד' שנוכל לצטט: הנהגת הבורא מחולקת לדין ולרחמים. הדין מתבטא על ידי שם 'אלוקים' והרחמים מתבטאים על ידי שם 'הוי"ה'.

אם רצונך לקיים "השבות אל לבבך" כי "הוי"ה הוא האלוקים", דהיינו שהן מידת הדין והן מידת הרחמים נובעות שתיהן מאותו מקום, עליך פשוט להתבונן "וידעת היום" - היום מורכב מ'יום' ו'לילה', אחד רומז לחסד ואחד רומז לדין. גם היום וגם הלילה - שניהם שייכים לאותו יום, שניהם אותה מהות. כך גם "ה' הוא אלוקים".

מתפעל לבו של האדם, שכן עצומים הם בהרבה ממנו, שייך הרבה יותר שהאדם יטעה אחריהם לעבוד להם, לכך נוקטת התורה בלשון "ונידחת והשתחווית", לשון טעות.

רמז: "ואהבת את ה' אלוקיך... ובכל נפשך" (ו, ה)

חז"ל דרשו על המילים "ואהבת... בכל נפשך" - אפילו הוא נוטל את נפשו. וציווי זה, בוודאי אינו קל להשגה, שכן דרגה גדולה היא לאהוב את ה' עד כדי מסירות נפש ועד בכלל.

כ"ק מרן ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע, ביאר בדרך רמז שהיא דרך עבודה היאך ניתן לזכות להגיע לדרגה זו.

תיבת "נפשך" בא"ת ב"ש היא אותיות "טובל" (ממש כסדר המילים). מי שמקפיד על טבילה במקווה כסדר - ביאר ה'שר שלום' - זוכה בצורה קלה בהרבה להשיג דרגות גבוהות בעבודת ה', ובהן גם הדרגה הגבוהה של "ואהבת... בכל נפשך".

דרש: "רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה" (ג, כו)

בספר 'נחל קדומים' מביא החיד"א שמקובל מהקדמונים שבעת שעלה משה רבנו למרום, נמסר לו סוד בשמים שכאשר יתפלל בכוונות מסוימות ויזכיר בתפילתו פעמיים את המילה 'נא' - ייענה. (החיד"א מציין שם בהמשך שראה בספר קדום שהמילה 'נא' פעמיים היא בגימטריא 'מיכאל' שר ישראל הממונה על התפילות.)